

Boekbespreking

R.H. de Bruyne, F.A. Perk, H. Dekker en I. van Lente, 2015. Pluimdragers en Slijkgapers. Nederlandse namen van onze weekdieren. Herziene systematische lijst met etymologie. Leiden/Lisse, Nederlandse Malacologische Vereniging en stichting Anemoon. 192 p. ISBN 978-90-815248-3-4

Ter gelegenheid van het zestigjarig jubileum van de Nederlandse Malacologische Vereniging of NMV is in 1994 als feestuitgave de "Nederlandse naamlijst van de weekdieren (Mollusca) van Nederland en België" gepubliceerd. Anno 2015 is ter gelegenheid van het tachtigjarig bestaan van de NMV in 2014 de vroegere Nederlandse naamlijst van de weekdieren herwerkt en als jubileum-uitgave in een nieuw jasje gestoken. Het boek is niet meer louter naamlijst, maar geeft ook bij zowel bij de Nederlandse als de wetenschappelijke namen de etymologische achtergrond ervan, de betekenis en vaak ook geschiedenis van de naam. T.o.v. de vorige uitgave werden ook veel illustraties opgenomen, niet alleen van weekdieren, maar ook cultuurhistorische afbeeldingen in de marge van de weekdieren.

Het boek begint in de eerste hoofdstukken met een aanloop over precies de historische bronnen en achtergronden. De oudste namen circuleerden in middens van zogenaamde 'rariteitenkabinetten', verzamelingen van van alles en nog wat uit de natuur die sinds de Renaissance, samengaand met de grote ontdekkingsreizen, opgang maakten. Schelpen vormden daar een belangrijke component van. Een eerste publicatie waarin tal van Nederlandse namen in druk verschenen was "D'Amboinsche Rariteitkamer" (1705) van Rumphius. De samensteller was ambtenaar bij de Oost-Indische Compagnie in Ambon, Indonesië. Uiteraard ging het hier vooral over exotische soorten, maar een aantal namen die nu nog gebruikt worden, vooral van groepen, gaan zo ver terug: olifantstand, wenteltrap, hartschelp... Deze oudste namen dateren dus van voor de introductie door Linnaeus van de tweeledige, wetenschappelijk naam die steunt op voornamelijk de klassieke talen Latijn en Oud-Grieks. Soms werd de wetenschappelijk naam ingevoerd op basis van bestaande namen in levende talen, maar na Linnaeus' *Systema Naturae* uit 1758 gebeurde toch vaker het omgekeerde: maakte men 'populaire' (lees: in de taal van het volk) namen uit een vertaling of - in ons geval - vernederlandsing van de wetenschappelijke naam. Daarna volgt een overzicht van de belangrijkste bijdragende auteurs in de loop van de geschiedenis, zoals Seba, Baster en Bomme in de 18e eeuw, Herklots en Eben (België) in de 19e eeuw en de eerste schelpen- en strandboekjes van Dorsman en Heinsius & Jaspers in de vroege 20e eeuw. Later verschenen gezaghebbende werken van de hand van Dorsman & De Wilde, Van Benthem Jutting, Van Regteren Altena, Kaas & Ten Broek voor en tijdens de Tweede Oorlog. Daarna komen wij terecht in mijn eigen jeugd, met referenties voor zoetwatermollusken (Janssen & De Vogel, 1965) en voor zeeschelpen de diverse uitgaven van Entrop (1960, 1965 en 1972). Een anekdote hier is dat de familienaam van deze laatste door veel Vlamingen uitgesproken werd met de klemtoon op de tweede lettergreep, zodat het, in combinatie met zijn voornaam, klonk alsof het om twee auteurs ging, Bob & Trop, vergissing die niet uit de

wereld geholpen wordt, wellicht zelfs ontstaan is door het leuke rijm. Ook de boekjes van Prud'homme van Reine in de jaren 1950 en 1960 over respectievelijk 'sloot en plas', 'duinen' en 'strand', hebben meegewerkt aan de inburgering van veel Nederlandse namen. Raar dat hier voor de landslakken niet verwezen wordt naar 'J. Mart. Duiven' als doorgever. De onderwijzer en natuurkenner Jozef Martinus Duiven (1904-1972) was de bewerker voor Nederland van een Duits boekje dat toch enige verspreiding heeft gekend (Horst Janus, z.j. [1960? 1965?]. Onze land- en zoetwaterslakken en -mossels. Nederlandse bewerking door J. Mart. Duiven. Zutphen, W.J. Thieme & Cie. 127 p.). Of zijn de auteurs van de naamlijst van mening dat hier geen sprake is van een originele bijdrage? Het boekje heeft aan de popularisering van deze groep wel zijn bijdrage geleverd. Het literatuuroverzicht eindigt met een beschouwing over de eerste uitgave van de naamlijst (1994), allemaal uit vorige eeuw dus, zo oud zijn we wel.

In volgende delen komen diverse aspecten van het tot stand komen van de lijst aan bod. Aan welke criteria moet een soort voldoen om opgenomen te worden in de lijst? Hoe komen de Nederlandse namen tot stand? Hier spelen o.a. beschikbare namen, ingeburgerde namen en taalkundige zaken als de spelling van het Nederlands een rol. Naar welke kenmerken en eigenschappen wordt in de naam verwezen?

Het leeuwendeel van het boek vormt de naamlijst zelf. Deze laat zich dus niet alleen gebruiken als referentie voor de naamgeving in het Nederlands, maar eveneens als een taalkundige dissertatie over zowel onze moedertaal als de klassieke talen, als een excursie in de tijd en de etymologie van deze, de populairste groep van de ongewervelden. Een bloemlezing zou ons te ver voeren, valt noodgedwongen buiten het bestek van deze bespreking.

Een punt van kritiek toch: Nederlanders durven wel eens vergeten dat zij hun moedertaal delen met zo'n 6,5 miljoen medegebruikers bezuiden hun landsgrens (de Surinamers vergeten wij even omdat die in een andere biogeografisch deel van de wereld wonen, dat maar weinig gemeen heeft met onze weekdierfauna). Bij de eerste uitgave, in 1994, werden wij als Strandwerkgroep tenminste nog geraadpleegd, hoewel geen enkel voorstel uit het 'Zuid-Nederlandse' deel werd behouden. De huidige herwerking komt voor ons, Vlamingen of beter: Nederlandstalige Belgen, schijnbaar uit het niets.

De naamlijst is verkrijgbaar bij de NMV. De uitgave kost 19,50 €. Er is een speciaal promotie-aanbod voor de leden van de Strandwerkgroep. Wie besluit dit jaar 2016 lid te worden van de NMV (voor België 35 euro per jaar), met ontvangst van het vernieuwde nederlandstalige tijdschrift *Spirula* dat vier maal per jaar verschijnt, ontvangt naast de eerste twee reeds verschenen nummers ook het boek gratis mee.

Het tijdschrift *Spirula* is het algemene huistijdschrift. Daarnaast is er nog het Engelstalige wetenschappelijke tijdschrift *Bacteria* en het Engelstalig jaarboek *Vita Malacologica* in kleurendruk. Dit laatste is de opvolger van het tijdschrift *Vita Marina* van de vroegere Stichting *Biologia Maritima* van het Schelpenmuseum in Scheveningen. In 2001 hebben beide, malacologisch actieve instanties besloten hun krachten te bundelen.

Wie meer wil weten over de NMV, kan ook op de website van de vereniging terecht. (<http://www.spirula.nl>). **Guido Rappé**